

MİDHAT EFENDİ (PAŞA) VE SELİM PAŞA'NIN RUMELİ MÜFETTİŞLİKLERİ (1854-1855)

Adem KORKMAZ

ÖZ

Bu makalede Kırım Savaşı (1853-1856) esnasında Balkanlarda yaşanan eşkıyalık, hırsızlık ve adam kaçırma gibi asayiş bozan olaylarla ilgili İngiltere ve Fransa elçiliklerinin şikâyeti üzerine Bâbüâli tarafından müfettiş olarak Rumeli'ye gönderilen Midhat Efendi ve Selim Paşa'nın faaliyetleri incelenmiştir. Bu kapsamda Varna civarındaki bölgeler için görevlendirilen ve ileride Tuna ve Bağdat gibi valiliklerindeki başarılarıyla temayüz edecek olan Midhat Efendi'nin Varna, İslimye, Şumnu ve Ruscuk'taki adam kaçırma, öldürme, yol kesme ve gasp gibi suçlara karışanlarla mücadelesi ve yolsuzluğa bulaşan memurları yargılaması ele alınmıştır. Yine Edirne, Yenişehir ve Yanya tarafları için görevlendirilen Selim Paşa'nın bu bölgelerdeki asayiş bozan unsurlarla ilgili olarak yaptığı faaliyetlere değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Midhat Paşa, Selim Paşa, Balkanlar, Suç, Teftiş.

Giriş

Osmanlı Devleti, bazı iç ve dış gelişmelerin etkisiyle ve devleti yeniden yapılandırarak çöküşten kurtarmak amacıyla 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir¹. Tanzimat Fermanı'nda; hiçbir istisna gözetilmeden bütün Osmanlı vatandaşlarının can ve mal emniyetlerinin devlet teminatı altına alındığı, kimsenin muhakeme edilmeden cezalandırılmayacağı, vergilerin halkın gücüne göre belirleneceği, askerliğin vatandaşlık hizmeti olduğu ve belli bir süreye bağlanacağı bildirilmekteydi. Ayrıca Meclis-i Ahkâm-ı Adliye'nin bu konularda kanun yaparak padişahın tasdikine sunacağı, kanunlara uymayanların kim olursa olsun hak ettikleri cezaya çarptırılacakları belirtilmekteydi².

Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla birlikte devlet idaresi ve anlayışında yeni bir döneme geçilmiştir. Fermanın getirdiği yenilikleri, içeriğini ve nasıl uygulanacağını halka ve taşra idarecilerine anlatmak ve fermanın kapsama alanını denetlemek amacıyla 1840-1850 yılları arasında üç kez Rumeli ve Anadolu'ya müfettişler gönderilmiştir³. Tam olarak bu amaçla olmasa da buna benzer bir şekilde Kırım Savaşı sırasında İngiltere Sefiri ve Fransa Mazlahatgüzarı'nın şikâyetleri üzerine Rumeli'de artan asayişsizliği ve Tanzimat'a aykırı uygulamaları önlemek amacıyla Bâbüâli tarafından Balkanlara müfettiş olarak Midhat Efendi ve Selim Paşa yollanmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü; ademkorkmaz57@gmail.com.

¹ A. Cevad Eren, "Tanzimat", İslam Ansiklopedisi (İA), C.11, MEB, İstanbul, 1970, s.709-765; Ali Akyıldız, "Tanzimat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.40, İstanbul, 2011, s. 1-10.

² Halil İnalcık, "Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümayunu", *Belleten*, C. 28/112, TTK, Ankara, 1964, s.612-614.

³ Mahir Aydın, *Ahmet Arif Hikmet Beyefendi*, TTK, Ankara, 2013, s. 95-113.

Osmanlı Devleti'ni parçalamak isteyen Rusya'nın tahrikkâr tutumları sonucu 1853'te başlayan Kırım Savaşı, 1856'da imzalanan Paris Antlaşması'yla sona ermiştir. Çıkarlarını kaybedeceği endişesiyle harekete geçen İngiltere ve Fransa, Kırım Savaşı'nda Osmanlı safında yer almıştır. Bu ittifaka daha sonra Piyemonte Hükümeti de dahil olacaktı. Balkanlarda ve Kafkaslarda başlayan savaş, daha sonra Kırım'da devam etmiş ve müttefik devletlerin askerleri de Varna'dan Kırım'a sevk edilmişlerdir⁴.

Savaşın devam ettiği dönemde, Ağustos 1854'te İngiltere Sefiri ve Fransa Maslahatgüzarından Osmanlı Hâriciyesine iki ayrı yazı gelmiştir. İngiltere Sefiri Lord Stratford de Redcliffe'in yazısında; Varna Muhafızı'nın, Osmanlı askerlerine lazım olur düşüncesiyle, Bulgar köylülerinin İngiltere ve Fransa askerlerine zahire satmasına engel olduğu ve bazı hırsız ve başıbozukların⁵ Bulgarları kaçırmak fidyeye talep etmelerine bölgedeki Osmanlı memurlarının kayıtsız kaldıkları bildiriliyor ve bu konularda gerekli tedbirlerin alınması isteniyordu⁶.

Fransa Maslahatgüzarının yazısında ise; Yanya'daki "Beyoğulları"nın gayrimüslimlere hakaret, angarya, gasp ve yağma gibi kanuna aykırı davranışlarda buldukları ve Osmanlı memurlarının bu duruma göz yumdukları iddia olunmaktaydı. Yine Erzurum Eyaleti'ndeki Kürtlerin bölgede dolaşan seyyahlara zarar vermeye başladıkları, bu saldırıların, Kürt kabileleri ile Zarîfî Mustafa Paşa arasında yapılan mukavelename gereğince; Kürt kabilelerinin Osmanlı Devleti'ne bir miktar vergi ve asker verme şartlarına karşılık Kürt beylerinin özellikle Şah Hüseyin oğlu Ali Bey'in serbest bırakılacağı yönündeki taahhüdün Bâbîâlîce henüz yerine getirilmemesinden kaynaklandığı bildirilmekteydi. Sorunun çözümüne katkı sağlaması bakımından Kürt beylerinin süratle serbest bırakılması tavsiye olunmaktaydı⁷.

İngiltere ve Fransa sefaretlerinin yazılı ve şifahi olarak Rumeli ve Erzurum'daki olaylarla ilgili şikâyetleri Bâbîâlî'de akis bulmuş; toplanan Meclis-i Mahsus'ta yapılan müzakerelerde şikâyet konusu edilen durumların Osmanlı hükümeti tarafından kesinlikle tasvip olunmadığı; sefaretlerin, Rumeli ve Erzurum'daki uygunsuzlukları kendi devletlerine bildirmeleriyle Avrupa kamuoyunun Osmanlı aleyhine döneceği, Bâbîâlî'nin gerekli tedbirleri alması durumunda ise Avrupa'dan gelecek tepkilerin hafifleyeceği vurgulanmıştır. Sefaretlerin şikâyetlerini araştırmak ve ilgili görülenleri cezalandırmak üzere

⁴ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s.188-208.

⁵ Başbozuk: Osmanlı Devleti'nde savaş sırasında asıl orduya katılan gönüllü askerler için kullanılan bir tabirdir. (Abdülkadir Özcan, "Başı Bozuk", *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.5, İstanbul, 1992, s. 130).

⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İrade Eyalet-i Mümtaze Bulgaristan (İ.MTZ.(04), 60, Lef 1, Ağustos 1854, Lef 4, 6 Ağustos 1854, Lef 7, 12 Ağustos 1854.

⁷ BOA, İ.MTZ.(04), 60, Lef 8, 7 Ağustos 1854.

Yanya'ya varıncaya kadar Rumeli'nin Sol Kolunda⁸ yer alan mahallere Irak ve Hicaz Ordusu Reis-i Erkanı olup muvakkaten İstanbul'da bulunan Ferik Selim Paşa⁹, Rumeli'nin Sağ Kolunda ve Balkanların öte yüzündeki yerlere de Meclis-i Vâlâ İkinci Katibi Midhat Efendi¹⁰ tayin edilmiştir¹¹. Katiplik maaşına 8.000 kuruş daha ilave olunarak Midhat Efendi'ye 13.000 kuruş maaş verilmesi ve harcırahına karşılık da maaşının memuriyet tarihinden itibaren işletilmesi karara bağlanmıştır¹².

Osmanlı Hükümeti, müttefik askerlerinin erzak tedarikinde yaşadığı zorluklar ile Yanya ve Varna taraflarındaki halkın maruz kaldıkları kanuna aykırı

⁸ Osmanlı Devleti'nde ticaret, haberleşme, nakliye ve askerî işler için kullanılan ana yollar, Anadolu ve Rumeli'de sağ, orta ve sol kol olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. Rumeli'deki ana yol güzergahları şu şekilde idi. Sağ kol: İstanbul-Vize-Kırklareli-Aydos-Prevadi-Karasu-Babadağı-İsakçı-Akkerman yoluyla Özi-Kırım. Orta kol: İstanbul-Silivri-Çorlu-Edirne-Filibe-Sofya-Niş-Yogodima üzerinden Belgrad. Sol kol: İstanbul-Silivri-Tekirdağ-Gelibolu-Malkara-Gümülcine-Yenişehir-İzidin-Livadiye yoluyla İstefe. (A. Latif Armağan, "XVIII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergâhı ve Menziller (Menâzilü'l-Hacc)", *Osmanlı Araştırmaları*, Sayı 20, İstanbul, 2000, s.74).

⁹ Feriklik maaşına 5.000 kuruş daha ilave olunarak Selim Paşa'ya 20.000 kuruş maaş verilmesi ve harcırahına karşılık da maaşının memuriyet tarihinden itibaren işletilmesi karara bağlanmıştır (BOA, İ.MTZ.(04), 60, Lef 9, 7 Zilhicce 1270 (31 Ağustos 1854). Ayrıca yazı işlerini görmek üzere 2.500 kuruş harcırah ve 2.000 kuruş aylık ile Sadâret Mektûbî Odası hulefâsından Halil Bey, Selim Paşa'nın yanına verilmiştir (BOA, İ.DH, 19631, 5 Muharrem 1271 (28 Eylül 1854).

¹⁰ 1822-1884 yılları arasında yaşayan ve 19.yüzyıl Osmanlı tarihinde büyük izler bırakan Midhat Paşa, hayatının ilk dönemlerinde Dîvân-ı Hümâyûn ve Sadâret Mektûbî Odası'nda kitabet eğitimi almış, 1842-1845 yılları arasında Türkçe Tahrirat Yardımcılığı göreviyle Şam ve Sayda'da, 1845-1849 yılları arasında ise vali Bekir Sami Paşa'nın Divan Katipliği göreviyle Konya ve Kastamonu'da katiplik hizmetinde bulunmuştur. 1852-1861 yılları arasında bir taraftan Meclis-i Vâlâ Başkatipliğine kadar yükselmiş bir taraftan da Şam'a, Rumeli'ye ve Bursa'ya geçici müfettişlik görevleriyle gönderilmiştir. 1861'de Niş valiliğine tayin edilen Midhat Paşa Tuna, Bağdat, Selanik, Suriye ve Aydın vilayetlerinde valilik yapmıştır. İkışer defa Sadrazamlık, Adliye Nâzırlığı ve Şûrâ-yı Devlet başkanlığı görevlerine getirilmiştir. Sultan V.Murad ve Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkarılmasında ve Meşrutiyet'in ilanında etkili olmuştur. Avrupa'ya sürülmesinin ardından 1878 yılında affedilerek Girit'te oturmasına müsaade edilmiştir. Yaklaşık birer sene Suriye ve Aydın'da valilik yaptıktan sonra Sultan Abdülaziz'in ölümüyle ilgili görülerek Yıldız Mahkemesi'nde yargılanmış, üç yıllık sıkıntılı bir hapis hayatından sonra 1884'te Tâif'te vefat etmiştir. Kemikleri, 1951 yılında İstanbul'da Âbide-i Hürriyet Anıtı'na nakledilmiştir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Adem Korkmaz, *Midhat Paşa'nın Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri*, Danışman: Prof. Dr. Mehmet Ali Beyhan, İstanbul Üniversitesi SBE Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2016).

¹¹ Midhat Paşa, bu görevle getiriliş şekli ve amacıyla ilgili olarak hatıratında şunları kaydetmektedir: "Kıbrıslı Mehmed Paşa def'aten Bahriye Nezâreti'nden Sadârete gelip Arabistan Ordusu Müşîrlüğü'nden infisâlîne Midhat Efendi'nin verdiği lâyhıhası sebeb olmuş olmasından ve Efendi-i mûmâ-ileyhin terakkiyâtını çekemeyen husamâsı dahi bir taraftan hakkında si'âyet eylesinenden nâşî müşârun-ileyh bu sûretle Midhat Efendi'nin lekedâr edilerek çürüdümesi sûretini kurmuş ve bu da kendisinin meslek ve iktidârından hâric bir işe me'mûriyetiyle hâsil olur zann eylemiş olduğundan ve o aralık Rumeli'nin sağ ve orta kollarında ve husûsuyula Büyük Balkan'ın her cihetinde zuhûr eden haydutluk ve kat'-ı tarîk maddeleri dâhilen ve hâricen pek ziyâde ehemmiyet almış idüğünden bunun için kuvvet ve şöhrat ve şekîme sâhibi birinin intihâbı lâzım iken Bâbîâlî'den kimsenin haberi olmaksızın müşârun-ileyh bu maslahata Midhat Efendi'yi seçerek irâdesini de almıştır" Midhat Paşa, *Midhat Paşa, Hayat-ı Siyâsiyyesi, Hidematı, Menfâ Hayatı, C.1 (Tabsıra-i İbret)*, Naşiri; Ali Haydar Midhat, İstanbul, Hilal Matbaası, 1325, s.6.

¹² BOA, *Sadaret Amedi Kalemi Evrakı (A.AMD)*, 51/61, 4 Zilhicce 1270 (28 Ağustos 1854); İ.MTZ. (04), 60, Lef 9, 7 Zilhicce 1270 (31 Ağustos 1854).

hareketleri incelemek üzere iki müstakil komiser tayin edildiğini İngiltere ve Fransa sefaretlerine bildirdi. Ayrıca Vidin'de sürgünde bulunan Kürt reislerinin Erzurum'a iade edildikleri ve Erzurum valisine gerekli uyarının yapıldığı yönünde Fransız elçisine malumat verildi¹³.

Midhat Efendi'nin Teftiş Faaliyetleri

Midhat Efendi'ye göreviyle ilgili bir de talimat verilmiştir. Buna göre;

"1- Başıbozuk askerler buldukları ve geçtikleri mahallerdeki bütün Osmanlı tebaasına zarar vermektedir. Bazı mahallerde ise haydutlar ortaya çıkarak İslam ve Hıristiyan halka ve ailelerine zulüm etmektedir. Bölgedeki büyük memurlar savaş gailisiyle meşgul olduklarından, küçük memurlar ise bahsedilen konularda gevşek davrandıklarından bölgedeki uygunsuzlukları ortadan kaldırmak üzere ruhsat-ı kâmile ile Midhat Efendi görevlendirilmiştir. Kendisi, aşağıda yazıldığı şekilde görevini yerine getirecektir.

2- Midhat Efendi İstanbul'dan deniz yoluyla Varna'ya gidecek, Bulgar halka zarar verenler ile bunlara müsamaha gösteren memurları ortaya çıkarmaya çalışacaktır. Yakaladığı suçluları mahallerinde yargılayacak, hak ettikleri cezaları Ceza Kanunnamesi ve daha önce neşrolunan "emr-i âlî" hükümlerine uygun olarak merkezden izin almaksızın infaz edecek, etmez ise kendisi mesul olacaktır. Ceza Kanunnamesi ve emr-i âlî hükümlerinin dışına çıkmak gerekirse Bâbiâli'den izin alacak ve yaptığı icraatları İstanbul'a peyderpey bildirecektir.

3- Varna'dan başlayarak Balkanların öte yüzünde (sağ kolunda) bulunan mahalleri dolaşarak her nerede uygunsuzluk var ise tahkik ve icrasına bakanacak, bir yerde lüzumundan fazla kalmayacaktır¹⁴.

4- Midhat Efendi'nin maiyetinde yeterli miktarda askerî kuvvet bulundurulması Serdar-ı Ekreme (Ömer Lütfi Paşa) yazılmıştır. Yine kendisine her türlü yardımın yapılması bölgedeki memurlara bildirilmiştir¹⁵. Midhat Efendi, talep ettiği yardıma kayıtsız kalan memurları derhal merkeze haber verecektir.

5- Osmanlı Devleti'nin hukukunu muhafaza etmek için müttefik devletlerin gönderdikleri askerlerin erzak ihtiyacının karşılanmasına canla başla çalışılması gerekirken aksine zorluk çıkarıldığı haberleri gelmektedir. Bu nedenle Varna Muhafızı Hasan Paşa görevden alınmıştır. Bu hususta dikkatli davranmayanların cezalandırılması ve müttefik devletler askerlerine uygun fiyatla erzak vermeleri yönünde ahalinin bilgilendirilmesi yine Midhat Efendi'nin vazifelerindedir.

6- Midhat Efendi, dolaştığı mahallerdeki büyük-küçük tüm memurların

¹³ BOA, İ.MTZ.(04), 60, Lef 3, Gurre-i Zilhicce 1270 (25 Ağustos 1854), Lef 5; Hariciye Nezareti Sıyasî (HR.SYS), 1190/6; 1190/7.

¹⁴ BOA, İrade Dahiliye (İ.DH), 19547, Lef 2.

¹⁵ BOA, Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi Evrakı (HR.MKT), 86/76, 3 Muharrem 1271 (26 Eylül 1854); İ.DH, 19547, Lef 2.

bütün hareket ve muamelelerini gizli veya açık İstanbul'a bildirecek, bu hususta hiç kimsenin uygunsuzluğunu gizlemeyeceği gibi dürüst memurların iftiraya uğramalarına da mahal vermeyerek görevini tarafsızca yerine getirecektir.

7- Bu memuriyette doğru yolda hareket etmenin karşılığı mükafat olacağı gibi aksi yola sapmanın karşılığı da ağır mesuliyet doğuracaktır. Bu nedenle vazifenin hakkıyla yerine getirilmesi ve her gidilen mahalde derdi ve şikâyeti olanların gelip durumlarını anlatmalarının halka ilan olunması pek önemlidir"¹⁶.

Talimatta da görüldüğü üzere olağanüstü yetkilerle donatılan Midhat Efendi, 25 Eylül 1854'te deniz yoluyla Varna'ya ulaşarak görevine başlamıştır¹⁷.

Midhat Efendi'nin ilk izlenimlerine göre bölgedeki asayiş durumu, İngiltere ve Fransa sefaretlerinin belirttiklerinden daha da vahimdi. Hıristiyan kocabaşları¹⁸ ve mahallî ileri gelenlerle yüz yüze görüşmeler yapılarak gerçekleştirilen tahkikata göre; çorbacıbaşılar, Hıristiyan halk ve Bulgar çocukları kaçırılarak fidye istenmekte ve fidye verilmediği veya yetersiz bulunduğu takdirde öldürülmekteydiler. Yolcular soyulmakta, ahalinin hayvanları ve evleri yağmalanmaktaydı. Bu olaylar o kadar çok olmaktaydı ki Varna civarında Bulgar çocuğu kaçırılarak akçe alınmamış veya adam öldürülmemiş bir köy bulunmamaktaydı. Yukarıda sayılan kanuna aykırı hareketlere girişenler başıbozuk askerler, haydutluk yoluna sapan yerli Müslüman ahali, serseriler ve bazı yabancı şahıslardı. Kırım Harbi dolayısıyla yerel yöneticiler asayişe gerekli ihtimamı gösteremediklerinden eşkıya aşırı fırsat bulmuş hatta "bayağı ehl-i ırz ahâli bile böyle bir kolay kâra sapmak derecesine" gelmişti.

Midhat Efendi, ilk tespitlerinden sonra yanına aldığı nizâmiye ve zabtiye askerleriyle beraber köy köy dolaşarak zarar gören ve haksızlığa uğrayan halkla görüşmek istemiştir. Ancak aşırı derecede korkmuş ve sindirilmiş mağdurlar, bir hayli teminat verilmesine rağmen, şikâyetlerini dile getirmekte tereddüt etmişlerdir. Halkın güvenini kazanmadan görevini layıkıyla yerine getiremeyeceğini anlayan Midhat Efendi, yakalanan eşkıyanın muhakemelerini icra ettikten sonra suçlarının derecelerine göre kurşuna dizmek, idam etmek, Tersane-i Âmire'de küreğe konulmak üzere İstanbul'a göndermek ve 50-500 değnek vurmak gibi yetkisi dâhilindeki cezaları tavizsiz uygulama kararı almıştır. Bu minvalde hareket eden Midhat Efendi bölgede kısa sürede asayiş

¹⁶ BOA, İ.DH, 19547, Lef 2, Tarihsiz (İrade tarihi 23 Zilkade 1270 (17 Ağustos 1854).

¹⁷ Midhat Efendi'nin memuriyet süresinin uzama ihtimali bulunduğundan Meclis-i Vâlâ İkinci Katıplığı vekaletine, Sadâret Mektûbî Odası hulefâsından Ali Bey Efendi getirilmiştir (BOA, İ.DH, 19915, 10 Rebiulevvel 1271 (1 Aralık 1854)). Ayrıca yazı işlerini görmek üzere 5.000 kuruş harcırah ve 1.000 kuruş aylık ile Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası hulefâsından Ârif Efendi, Midhat Efendi'nin yanına verilmiştir (BOA, İrade Meclis-i Vala (İ.MVL), 13531, Selh-i Safer 1271 (21 Kasım 1854).

¹⁸ Osmanlı Devleti'nde gayrimüslim cemaatlerin temsilcilerine "kocabaşı" deniliyordu. Kocabaşılar, XIX. yüzyılda Balkanlar, Anadolu ve Ege adalarındaki Hıristiyan topluluklar arasında "çorbacı" tabiriyle de anılmıştır (DİA, "Kocabaşı", DİA, C.26, Ankara, 2002, s. 140-141).

sağlamıştır.

Yapılan soruşturmalar neticesinde Varna Zabtiye Bölükbaşı İzmitti Emin Ağa'nın, seyisi Petro ve adamları vasıtasıyla halkın malını gasp ettiği ve yakalanan hırsız ve eşkiyayı para karşılığı serbest bıraktığı ortaya konulmuştur¹⁹. Kendisi firar ettiğinden gitmesi muhtemel mahaller yetkililerine yazılar gönderilerek hakkında arama emri çıkarılmıştır²⁰.

Varna Sancağı'na bağlı Hacıoğlupazarı eski ve yeni müdürleri Tatar Ali ile Mehmed beylerin haksız yere ahaliyi hapsedmek, darp ettirmek, hayvanlarına el koyarak kendi çiftliklerine nakletmek gibi suçları işledikleri anlaşılmıştır. Yine Silistre Kaymakamı İbrahim Paşa'nın damadı olup Varna'ya bağlı Pravadi Kazâsı Müdürlüğü'nde bulunan Hasan Bey'in, bazı hırsızları çiftliğinde sakladığı tespit edilmiştir.

Hacıoğlupazarı eski Nâibi Necib Efendi, yaklaşan Rus tehdidi karşısında halkın dağılmaya başlamasıyla Bulgarların hayvanlarını alıp götürmüş ve köylerde tahrir ettiği bir çok metrukat akçesini ve yetimlerin paralarını zimmetine geçirmiştir²¹.

Hacıoğlupazarı Müdürü Mehmed Bey'in mahkemesi tamamlanarak gasp ettiği mallar hak sahiplerine iade edildikten sonra İstanbul'a gönderilmiş, iki sene müddetle Tekfurdağı'na sürgün edilmiştir. Tatar Ali Bey ve Nâib Necib Efendi'nin mahkemeleri görülmek üzere buldukları yerlerden Varna'ya gönderilmelerine, Pravadi Müdürü Hasan Bey'in azledilerek yerine Bimarhane eski Müdürü Tahir Efendi'nin, Hacıoğlupazarı Müdürlüğü'ne ise Varnalı Rıza Bey'in tayinine Bâbiâlice karar verilmiştir²².

Midhat Efendi bölgede karşılaştığı tüm olumsuzluklara müdahale ederek yetkisi dâhilindekilere gerekli işlemleri yapmış, vazifesi dışındakileri ise merkeze bildirmiştir. Bu kapsamda; Osmanlı ve müttefik devletler orduları için Aydos Kazâsı köylerinden alınan erzak ve hayvanlara karşılık ahaliye dağıtılan pusulaların daha sonra paraları ödenmeden toplanmış olduğu²³ ve Şumnu Sancağı'ndaki Cuma-i Atik Kazâsı Müdürü Sâlih Ağa'nın orduya alınan erzakı zimmetine geçirdiği tespit edilmiştir. Aydos'ta ödeme yapmadan pusulaları toplayan memurlar ortaya çıkarılmış²⁴, Sâlih Ağa ise hesabı görüldükten sonra altı ay müddetle Vidin Eyaleti'ne nefyedilmiştir²⁵.

¹⁹ BOA, İ.MVL, 13442, 17 Muharrem 1271 (10 Ekim 1854).

²⁰ BOA, *Sadaret Mektubi Kalemi Umum Vilayat Evrakı (A.MKT.UM)*, 169/15, 6 Safer 1271 (29 Ekim 1854).

²¹ BOA, İ.MVL, 13442, 17 Muharrem 1271 (10 Ekim 1854).

²² BOA, İ.MVL, 13952, 22 Cemaziyelevvel 1271 (10 Şubat 1855); *Bâbiâli Evrak Odası Ayniyat Defterleri (BEO.AYN.d)*, 435, Sayfa 41-42; *Sadaret Mektubi Kalemi Meclis-i Vâlâ Evrakı (A.MKT.MVL)*, 69/28, Safer 1271 (Kasım 1854).

²³ BOA, *A.MKT.UM*, 177/28, 18 Rebiülahir 1271 (8 Ocak 1855).

²⁴ BOA, İ.MVL, 13854, 17 Rebiülahir 1271 (7 Ocak 1855).

²⁵ BOA, İ.MVL, 14317, Lef 5, 23 Ramazan 1271 (9 Haziran 1855).

Midhat Efendi, İstanbul'a yolladığı yazılarda; oldukça düşük miktarda maaş alan zabtiye askerlerinin eşkiya ve hırsızları yakalamak için kendilerini tehlikeye atmadıklarını, hatta köylerde bedava yiyip-içmek ve atlarını besletmekten başka hiçbir iş yapmadıklarını ve hakkıyla görevini yerine getiren zabtiyenin de iftira atılarak²⁶ hapse gönderildiğini belirtmiştir²⁷. Yine, Varna'daki zahîre ihracatı yasağının kaldırılmasıyla oluşan fiyat artışını fırsata dönüştüren halkın elindeki tüm zahîreyi tüccara satması nedeniyle bölgede kıtlık görülebileceği²⁸, Varna Sancağı'nın 1853 (R.1269) senesi adet-i ağnam mültezimi Yovanço'nun halktan fazla tahsil ettiği verginin araştırılması gerektiği²⁹ ve ordulara mahsus "kavâim-i nakdiyye"nin Dersaadetce tedavül ettirilmesiyle kıymeti düştüğünden bundan vazgeçilmesi³⁰ yönünde Bâbiâli'ye tavsiye ve uyarılarda bulunmuştur.

Midhat Efendi'nin diğer bir görevi de müttefik devletler yardımcı askerî kuvvetlerinin erzak ihtiyacının karşılanmasında yaşanan sıkıntıları ortadan kaldırmaktı. Fransa ve İngiltere komiserleriyle görüşen Midhat Efendi bu konuda zorluk çıkarılanların cezalandırılacağını tebliğ etti. Edinilen bilgilere göre İngiltere ve Fransa'nın yardımcı askerî birlikleri için istenen erzakın tedarikine dair eski Varna Kaymakamı Hasan Paşa'nın yazdığı buyrulduca "ahâliye ve Ordû-yı Hümâyûn'a lâzım olacak zehâyir ve erzâkdan mâadâsı verilmek üzere" ifadesinden dolayı bazı sıkıntılar yaşanmıştı. Zaten daha sefaretlerin ilk şikâyetlerinde Hasan Paşa azledildiğinden ve Varna tarafında bulunan İngiltere ve Fransa askerlerinin Kırım'a sevkıyla geride kalan 15.000 Fransız askerinin ihtiyacı da rahatlıkla ve zorluk çıkarılmadan karşılandığından bu konu çözüme kavuşmuş, dolayısıyla Midhat Efendi'ye yapacak fazla bir iş kalmamıştır³¹.

Kırım Savaşı'nın başlangıcında, Rusların Silistre civarına saldırıları esnasında zarar gören ahali ve askerlere padişah tarafından ihsan buyrulan 300.000 kuruşun dağıtılması görevi, o sırada Varna tarafında bulunan Midhat Efendi ile Silistre Kaymakamı İbrahim Paşa ve Silistre meclisine verildi³². Emri alır almaz Silistre'ye giden Midhat Efendi; kaymakam, müftü, nâib, imam, muhtar ve kocabaşların yardımıyla gerekli ön çalışmaları yaptıktan sonra oldukça âdil bir yol izleyerek evleri tamamen yıkılan ve hasar görenleri fakir, orta halli, zengin ve çok zengin olmak üzere dört kısma ayırdı ve sırasıyla tamamı, yarısı,

²⁶ Bölgesinde eşkiyaya göz açtırmayan Şumnu zabtiye çavuşlarından Kaytan Hasan Ağa, iftiraya uğrayarak 1850 yılında 10 sene hapse mahkum olmuştur. Midhat Efendi'nin araştırmaları sayesinde suçsuz olduğu anlaşılan bu kişi serbest bırakılmıştır (BOA, A.MKT.UM, 74/64, 16 Zilhicce 1271 (30 Ağustos 1855).

²⁷ BOA, *Meclis-i Vâlâ Evrakı (MVL)*, 286/38, 26 Safer 1271 (18 Kasım 1854).

²⁸ BOA, *MVL*, 284/82, 25 Safer 1271 (17 Kasım 1854).

²⁹ BOA, *Sadaret Mektubî Kalemi Nezaret ve Deva'ir Evrakı (A.MKT.NZD)*, 124/37, 4 Rebiülahir 1271 (25 Aralık 1854).

³⁰ BOA, A.MKT.NZD, 132/10, 22 Cemaziyevvel 1271 (10 Şubat 1855)

³¹ BOA, İ.MVL, 13442, 17 Muharrem 1271 (10 Ekim 1854).

³² BOA, A.MKT.MVL, 68/59, 8 Safer 1271 (31 Ekim 1854).

üçte biri ve dörtte biri oranında inşa ve tamir masraflarını karşıladı. Asker ve halktan ölenlerin aileleri de durum ve ihtiyaçlarına göre dört kısma ayrılarak birinci kısımdakilere 1000'er, ikinci kısımdakilere 750'şer, üçüncü kısımdakilere 500'er ve dördüncü kısımdakilere 250'şer kuruş dağıtıldı. Yaralılarından iyileşenlere 200'er, sakat kalanlara ise 500'er kuruş verildi³³.

Netice itibariyle Midhat Efendi yaklaşık dört ay süren birinci Rumeli müfettişliği görevinde Varna, İslimye, Şumnu ve Ruscuk sancaklarındaki birçok kazâ ve köyleri dolaşarak adam kaçırma, öldürme, yol kesme ve gasp gibi suçları işleyen eşkiya ve haydutları yakalamış, bunlardan 54'ünün mahallerinde mahkemelerini görerek üçünün idam, diğerlerinin pranga ve değnek cezalarını infaz etmiştir. Büyük suç işleyen ve cezalandırılmaları yetkisi dışında kalan 74 kişiyi ise İstanbul'a göndermiştir³⁴. Bu kişiler Meclis-i Vâlâca yargılanarak çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Gasp olunan, çalınan ve zimmete geçirilen her türlü eşya ve malı ortaya çıkararak sahiplerine iade etmiştir. Yine Silistre köylerinde bazı Bulgarların mal ve eşyasını gasp etmiş olan muvazzaf askerlerden yedi kişi değnek ile cezalandırılarak memleketlerine yollanmıştır³⁵.

Dört aylık süre zarfında başarılı bir şekilde görevini yerine getirerek 1855 Şubat başlarında İstanbul'a dönen Midhat Efendi, Sadrazam Mustafa Reşid ve Hâriciye Nâzırı Âli paşalara çalışmalarıyla ilgili raporlar sunmuştur. Bu raporlardan etkilenen Bâbîâli, ceza hükümlerinin İstanbul'a sorulmadan icrasına yetkili olacak şekilde Rumeli'nin her eyaletinde birer reis idaresinde geçici meclisler (muvakkat meclis) kurulması ve Midhat Efendi'nin yeni oluşturulacak Balkan Eyaleti Muvakkat Meclisi Reisliği'ne getirilmesi gibi planlar yapmıştır. Ancak Balkan eyaletlerinin yeniden düzenlenmesindeki zorluklar ve nezâretlerde meydana gelen değişikliklerden dolayı bu plan uygulamaya konulamamıştır³⁶.

Ferik Selim Paşa'nın Teftiş Faaliyetleri

Selim Paşa'ya da göreviyle ilgili bir talimat verilmiştir. Buna göre;

"1. Başıbozuk askerler buldukları ve geçtikleri mahallerdeki bütün Osmanlı tebaasına zarar vermektedir. Bazı mahallerde ise haydutlar ortaya çıkarak İslam ve Hıristiyan halka ve ailelerine zulüm etmektedir. Bölgedeki büyük memurlar savaş gâilesiyle meşgul olduklarından, küçük memurlar ise bahsedilen konularda gevşek davrandıklarından bölgedeki uygunsuzlukları ortadan kaldırmak üzere ruhsat-ı kâmile ile Selim Paşa görevlendirilmiştir. Kendisi,

³³ BOA, İ.MVL, 13843, 9 Rebiülahir 1271 (30 Aralık 1854); *BEO.AYN.d*, 435, s. 136.

³⁴ Midhat Paşa'nın hatıratında rakamlar daha farklıdır. Paşa, hatıratında 284 eşkiyayı yakaladığını, bunlardan dördünü İslimye, Cuma ve Şumnu'da idam ettiğini ve 80 kadarını da küreğe konulmak üzere İstanbul'a gönderdiğini yazmaktadır (Midhat Paşa, *Tabsıra-i İbret*, s. 7).

³⁵ BOA, İ.MVL, 13939, 10 Cemaziyelahir 1271 (28 Şubat 1855).

³⁶ Midhat Paşa, *Tabsıra-i İbret*, s. 7.

aşağıda yazıldığı şekilde görevini yerine getirecektir.

2-Selim Paşa, yakaladığı suçluları mahallerinde yargılayacak, hak ettikleri cezaları Ceza Kanunnamesi ve daha önce neşrolunan “emr-i âlî” hükümlerine uygun olarak merkezden izin almaksızın infaz edecektir. Ceza Kanunnamesi ve emr-i âlî hükümlerinin dışına çıkmak gerekirse Bâbîâlî’den izin alacaktır.

3. Selim Paşa’nın maiyetinde yeterli miktarda askerî kuvvet bulundurulması Serdar-ı Ekreme (Ömer Lütfi Paşa) yazılmıştır. Yine kendisine her türlü yardımın yapılması bölgedeki memurlara bildirilmiştir. Selim Paşa, talep ettiği yardıma kayıtsız kalan memurları derhal merkeze haber verecektir.

4. Selim Paşa, Balkanın beri tarafından başlayarak Rumeli’nin sol koluyla ta Yanya’ya kadar gidecek ve sonra oradan Yenişehir tarafına gelecektir. Belirtilen güzergahta her nerede uygunsuzluk var ise tahkik ve icrasına bakacak, bir yerde lüzumundan fazla kalmayacaktır.

5. Selim Paşa, dolaştığı mahallerdeki büyük-küçük tüm memurların bütün hareket ve muamelelerini gizli veya açık İstanbul’a bildirecek, bu hususta hiç kimsenin uygunsuzluğunu gizlemeyeceği gibi dürüst memurların iftiraya uğramalarına da mahal vermeyerek görevini tarafsızca yerine getirecektir.

6. Selim Paşa, Yanya valisi ile müzakerede bulunarak Yanya taraflarında meydana gelen fenalıkları tamamen ortadan kaldıracak ve bu fenalıklara cesaret edenleri şiddetli bir şekilde te’dir edecektir. Yenişehir Eyaleti’nde dahi bu gibi uygunsuzluklar varsa orada da aynı şekilde hareket edecektir.

7. Bu memuriyette doğru yolda hareket etmenin karşılığı mükafat olacağı gibi aksi yola sapmanın karşılığı da ağır mesuliyet doğuracaktır. Bu nedenle vazifenin hakkıyla yerine getirilmesi ve her gidilen mahalde derdi ve şikâyeti olanların gelip durumlarını anlatmalarının halka ilan olunması pek önemlidir³⁷.

Talimatta da görüldüğü üzere olağanüstü yetkilerle donatılan Selim Paşa’nın görev yetki ve alanı eşkıyalık ve haydutluk olaylarını sona erdirerek asayiş sağlamak, bu olaylara karışanları yargılamak ve cezalarını Ceza Kanunnamesi ve daha önce neşrolunan “emr-i âlî” hükümlerine uygun olarak merkezden izin almaksızın infaz etmektir. Bu kapsamda İstanbul’dan ilk olarak Edirne’ye hareket eden Selim Paşa yol üzerinde Edirne Eyaleti’nin bazı kazalarına uğrayarak gerekli gördüğü kanunsuzluklara müdahale etmiştir. Çorlu Kazası Değirmen Karyeli Presko Çorbacı’nın çalınan ve daha sonra bulunarak beytülmale teslim edilip bedelsiz ve kanunsuz bir şekilde Edirne Valisi Rüstem Paşa’nın zimmetine geçirilen mandalarını ona geri iade etmiştir. Yine Zağra-i Atik Kazası’nda eşkıyadan Balabancı Ahmed’in 7-8 arkadaşıyla Uzuncaâbâd

³⁷ BOA, İ.DH, 19547, Lef 1,3, Tarihsiz (İrade tarihi 23 Zilkade 1270 (17 Ağustos 1854); HR.MKT, 86/76, 3 Muharrem 1271 (26 Eylül 1854); A.MKT.NZD, 118/26, 29 Zilhicce 1270 (22 Eylül 1854).

Panayırı'ndan dönmekte olan İslimye tüccarlarının 7 Ekim 1854 Cumartesi günü yollarını keserek eşya ve paraları gasp ve bir tüccarı katl etmeleri üzerine Zağra-i Atık Kaymakamı Hurşid Efendi, bazı meclis azaları ve zabtiye ile üzerlerine gidilerek eşkiya grubu Ahurlar Karyesi konusunda kısırılmış ve çıkan çatışmada bir zabtiye eri ölmüş, biri yaralanmış, eşkiyadan da bir kişi öldürülmüş, biri yaralı olmak üzere diğerleri kaçmışlardır. Ayrıca Mumcu Deli Mehmed'in 3 arkadaşıyla birlikte 3 Ekim 1854 Salı günü Havsa Kazası'na bağlı Tekye Şeyhleri Karyesi'nde bir Hıristiyan'ın hanesinin kapısını kırarak eşyalarını gasp ve 18 yaşındaki kızını kaçıırarak 25 bin kuruş fide karşılığında kızı bırakmaları ve 7 Ekim'de Ereğli Kazası'na bağlı Papaslı Çiftliğinde korucu olan Ali'nin öldürülmesi olaylarıyla ilgili tahkikat yürütülmüştür³⁸.

Selim Paşa 11 Aralık'ta Edirne'den hareket ederek memuriyeti gereği yol üzerinde bazı mahallere uğrayarak 30 Aralık'ta Yenişehir'e varmıştır. Burada meclis azaları, memleket ileri gelenleri ve bilcümle halkın huzurunda memuriyetiyle ilgili fermanı okumuştur. Gelişinin hemen ertesi günü toplanan mecliste bazı haydut, eşkiya ve hırsızların Yenişehir taraflarında halka zarar vermekte oldukları ve başıbozuklarla "kapusuz takımı"nın da köylüleri darb ve yiyecek talep etmek gibi türlü kanunsuz işlere karıştıkları tespiti yapıldıktan sonra suçluların yakalanması için vali ve Ferik Şakir Paşa ile müzakere edilerek başlarında iyi bir zabıt ile üç kol halinde nizamiye ve muvazzaf askerler sevk edilmiştir³⁹.

Selim Paşa Yenişehir'de bir taraftan bu tedbirleri alırken bir taraftan da daha önce yakalanan zanlıların memleket meclisinde sorgularını ve mahkemelerini görerek cezalarını infaz etmiştir. Bu kapsamda Tırhala Sancağı'nda eşkiyalık ve hırsızlık yaparak yakalanan Hasan, Mehmed, Vasil ve Kostandi'nin memleket umûmî meclisinde Selim Paşa da hazır olduğu halde mahkemeleri görülmüştür. Ceza kanunnamesine göre büyük suç işlemiş hükmünde görülen Hasan, Mehmed ve Kostandi'nin üçer yüz, Vasil'in ise 150 değnek vurularak cezalandırılıp İstanbul'a sürülmelerine karar verilmiştir⁴⁰. Yine eşkiyaya yardım ve yataklık eden Tırhala Sancağı'ndan Panayot ve Çoban Yorgi'nin, Selim Paşa'nın da hazır bulunduğu memleket meclisindeki mahkemelerinden sonra iki ay süreyle prangaya vurularak gemilerde görevlendirilmeleri (*hidemât-ı sefînedâ istihdâm*) ve cezalarını çektikten sonra kefile bağlanmak şartıyla serbest bırakılmaları kararı alınmıştır⁴¹.

Selim Paşa, Yenişehir'de, asayiş ihlal eden haydut ve eşkiyaları takip ederek yakalamaktan ziyade kendisi gelmeden önce ele geçirilerek hapse konulan eşkiyanın mahkemeleriyle vakit geçirmiştir. Bu sırada yetkisine da-

³⁸ BOA, MVL, 283/4, Lef 1.

³⁹ BOA, MVL, 286/33, 19 Rebiülahir 1271 (9 Ocak 1855).

⁴⁰ BOA, MVL, 287/56, Lef 1, 29 Rebiülahir 1271 (19 Ocak 1855).

⁴¹ BOA, MVL, 287/56, Lef 2, 13 Cemaziyelevvel 1271 (1 Şubat 1855).

yanarak aşırı ve gereksiz şiddet kullanmıştır. Halkı tedirgin eden bu uygulamaları, Yanya valisi Ahmed İzzet Paşa ve Yanya ve Tırhala'daki "beylerin" ve memurların gayrimüslimlere hakaret, angarya, gasp ve yağma gibi kanuna aykırı davranışlarını incelemek üzere görevlendirilen komisyonda aza bulunan Rüstem Bey tarafından merkeze şikâyet edilmiştir. Buna göre Selim Paşa, Yenişehir meclisinde mahkemeleri yapılarak hırsızlık ve eşkıyalık suçundan kimi küreğe konulmak kimi ise prangabend edilmek üzere İstanbul'a gönderilecek olan 19 Müslüman ve Hıristiyandan her birine asker çavuşlarıyla 500'er değnek vurdurmuş ve bundan dolayı içlerinden üçü ölmüş, üçü de hastalanmıştır. Yine Selim Paşa, kisasına hükmolunan bir katili, İstanbul'dan iradesi gelmeden meydana çekerek kurşuna dizmiştir. Ayrıca suçunu itiraf ettirmek için bir Hıristiyan zanlıyı, Hz. İsa'nın doğum günü yortusunda (ıyd-i mîlâd-ı İsâ) halkın önünde darb ettirmiştir. Hatta bu olay, Hz. İsa'nın doğum günü yortusuna riayet olunmadı diye İngiliz konsolosunun protestosuna sebep olmuştur. Tüm bu olaylar Hıristiyan halkta korku, endişe ve huzursuzluğa, "*Tanzimat ilga mı olundu*" diye sorgu ve söylentilere sebebiyet vermiştir. Yine bu olayların Rusya'nın iddialarına delil ve bahane olacağı da aşıkardı⁴².

Yanya valisi Ahmed İzzet Paşa ve Rüstem Bey'in şikâyet ve ihbarlarını dikkate alan Bâbîâlî, Yenişehir'den Yanya'ya geçmek üzere olan Selim Paşa'nın görevini sona erdirmiş, derhal İstanbul'a dönme emrini vermiştir. Selim Paşa'nın Yanya'da icra edeceği vazifesini ise Yanya valisine tevdi etmiştir⁴³.

Selim Paşa, 1855 Mart ayı başlarında Yanya'ya varmış, Yanya valisi tarafından Bâbîâlî'den gelen fermanın tebliğ edilmesinin ardından İstanbul'a dönmüştür⁴⁴.

Sonuç

Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla birlikte devlet idaresi ve anlayışında yeni bir döneme geçilmiştir. Fermanın getirdiği yenilikleri, içeriğini ve nasıl uygulanacağını halka ve taşra idarecilerine anlatmak ve fermanın kapsama alanını denetlemek amacıyla 1840-1850 yılları arasında 3 kez Rumeli ve Anadolu'ya müfettişler gönderilmiştir. Tam olarak bu amaçla olmasa da buna benzer bir şekilde Kırım Savaşı sırasında İngiltere Sefiri ve Fransa Mazlahatgüzarı'nın şikâyetleri üzerine Rumeli'de artan asayişsizliği ve Tanzimat'a aykırı uygulamaları önlemek amacıyla Bâbîâlî tarafından Balkanlara müfettiş olarak Midhat Efendi ve Selim Paşa yollanmıştır.

⁴² BOA, A.AMD, 53/40, Gurre-i Rebiülahir 1271 (22 Aralık 1854); İ.DH, 20322, Lef 1, 15 Cemaziyelvelvel 1271 (3 Şubat 1855); A.MKT.NZD, 148/10, 26 Şaban 1271 (14 Mayıs 1855); *Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı (HR.TO)*, 480/28, 29 Kanun-ı Sani 1855.

⁴³ BOA, İ.DH, 20322, Lef 2, 8 Cemaziyelahir 1271 (26 Şubat 1855); A.AMD, 54/3, 7 Cemaziyelahir 1271 (25 Şubat 1855); A.MKT.UM, 183/87, 8 Cemaziyelahir 1271 (26 Şubat 1855);

⁴⁴ BOA, A.MKT.UM, 185/99, 25 Cemaziyelahir 1271 (15 Mart 1855).

Sefaretlerin şikâyetlerini araştırmak ve ilgili görülenleri yakalamak, yargılamak ve cezalarını infaz etmek gibi geniş yetkilerle donatılan Selim Paşa ve Midhat Efendi 1854 yılı Eylül ayı sonlarında görev bölgelerine hareket etmişlerdir.

İstanbul'dan 25 Eylül 1854'te deniz yoluyla Varna'ya giden Midhat Efendi yaklaşık 4 ay boyunca Varna, İslimye, Şumnu, Ruscuk ve Silistre sancaklarındaki birçok kazâ ve köyleri dolaşarak adam kaçırma, öldürme, yol kesme ve gasp gibi suçları işleyen eşkiya ve haydutları yakalamış, bunlardan 54'ünün mahallerinde mahkemelerini görerek üçünün idam, diğerlerinin pranga ve değnek cezalarını infaz etmiştir. Büyük suç işleyen ve cezalandırılmaları yetkisi dışında kalan 74 kişiyi ise İstanbul'a göndermiştir. Kanuna aykırı hareket eden ve yolsuzluğa bulaşan memurlardan Varna Zabtiye Bölükbaşı İzmimli Emin Ağa, Hacıoğlupazarı eski ve yeni müdürleri Tatar Ali ile Mehmed beyler, Pravadi Kazâsı Müdürü Hasan Bey, Hacıoğlupazarı eski Nâibi Necib Efendi ve Cuma-i Atik Kazâsı Müdürü Sâlih Ağa'yı yargılamıştır. Gasp olunan, çalınan ve zimmete geçirilen her türlü eşya ve malı ortaya çıkararak sahiplerine geri vermiştir.

Kırım Savaşı'nın başında Rusların saldırısıyla zarar gören Silistre halkına padişahın ihsan ettiği 300.000 kuruşu Silistre meclisiyle birlikte adil bir şekilde dağıtmıştır. 1855 Şubat başlarında İstanbul'a dönen Midhat Efendi, Sadrazam Mustafa Reşid ve Hâriciye Nâzırı Âli paşalara çalışmalarıyla ilgili raporlar sunmuştur. Bu raporlardan etkilenen Bâbiâli, ceza hükümlerinin İstanbul'a sorulmadan icrasına yetkili olacak şekilde Rumeli'nin her eyaletinde birer reis idaresinde "muvakkat meclis" kurulması ve Midhat Efendi'nin yeni oluşturulacak Balkan Eyaleti Muvakkat Meclisi Reisliği'ne getirilmesi gibi planlar yapmıştır. Ancak Balkan eyaletlerinin yeniden düzenlenmesindeki zorluklar ve sadaret ve nezâretlerde meydana gelen değişikliklerden dolayı bu plan uygulamaya koulanamamıştır.

İstanbul'dan ilk olarak Edirne'ye hareket eden Selim Paşa ise yol üzerinde Edirne Eyaleti'nin bazı kazalarına uğrayarak ve arkasından Yenişehir'e geçerek gerekli gördüğü kanunsuzluklara müdahale etmiştir. Ancak Selim Paşa'nın Yenişehir'deyken gereksiz yere aşırı şiddete başvurması huzursuzluğa ve şikâyetlere sebep olmuştur. Şikâyet ve ihbarları dikkate alan Bâbiâli, Yenişehir'den Yanya'ya geçmek üzere olan Selim Paşa'nın görevini sona erdirmiş, derhal İstanbul'a dönme emrini vermiştir. Selim Paşa'nın Yanya'da icra edeceği vazifesini ise Yanya valisine tevdi etmiştir. Selim Paşa, 1855 Mart ayı başlarında İstanbul'a dönmüştür.

MIDHAT EFENDİ (PASHA) AND SELIM PASHA'S INSPECTORSHIPS OF RUMELIA (1854-1855)

ABSTRACT

In this article, the activities of Midhat Effendi and Selim Pasha were examined. They were sent to Rumeli by the Sublime Porte as inspectors based on the complaints of the British and French embassies concerning the perturbing acts such as banditry, theft and kidnapping in the Balkans during the Crimean War (1853-1856). Midhat Effendi was appointed for the regions near Varna and would be famous for the achievements of the governorships such as Danube and Baghdad. In this context, Midhat Effendi's fight against people who were involved in crimes such as kidnappings, killing, roadblocks and extortion in Varna, Sliven, Shumen and Ruse as well as his prosecution of officials involved in corruption were examined. Again, activities of Selim Pasha, who was assigned to Edirne, Larissa and Janina, were discussed in terms of the disruptive elements in these regions.

Keywords: Midhat Pasha, Selim Pasha, Balkans, Crime, Inspection.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâbîâlî Evrak Odası Ayniyat Defterleri (BEO.AYN.d)

Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî Evrakı (HR.MKT)

Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS)

Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı (HR.TO)

İrade Dahiliye (İ.DH)

İrade Eyalet-i Mümtaze Bulgaristan (İ.MTZ.(04)

İrade Meclis-i Vala (İ.MVL)

Meclis-i Vâlâ Evrakı (MVL)

Sadaret Amedi Kalemî Evrakı (A.AMD)

Sadaret Mektubi Kalemî Meclis-i Vâlâ Evrakı (A.MKT.MVL)

Sadaret Mektubi Kalemî Nezaret ve Deva'ir Evrakı (A.MKT.NZD)

Sadaret Mektubi Kalemî Umum Vilayat Evrakı (A.MKT.UM)

Yayınlar

Armağan, A. Latif; "XVIII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergâhı ve Menziller (Menâzilü'l-Hacc)", *Osmanlı Araştırmaları*, Sayı 20, İstanbul, 2000, s.73-118.

Akyıldız, Ali; "Tanzimat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.40, İstanbul, 2011, s.1-10.

Aydın, Mahir; *Ahmet Arif Hikmet Beyefendi*, TTK, Ankara, 2013, s.95-113.

DİA, "Kocabaşı", *DİA*, C.26, Ankara, 2002, s. 140-141.

Eren, A. Cevad; "Tanzimat", *İslam Ansiklopedisi (İA)*, C.11, MEB, İstanbul, 1970, s.709-765.

İnalçık, Halil; "Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümayunu", *Belleten*, C. 28/112, TTK, Ankara, 1964, s.612-614.

Korkmaz, Adem; *Midhat Paşa'nın Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri*, Danışman: Prof. Dr. Mehmet Ali Beyhan, İstanbul Üniversitesi SBE Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2016,

Midhat Paşa; *Midhat Paşa, Hayat-ı Siyâsiyyesi, Hidemâtı, Menfâ Hayatı, C.1 (Tabsıra-i İbret)*, Naşiri; Ali Haydar Midhat, İstanbul, Hilal Matbaası, 1325.

Özcan, Abdülkadir; "Başı Bozuk", *DİA*, C.5, İstanbul, 1992, s.130.

Uçarol, Rifat; *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.